

УДК 378.14.24

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-10\(16\)-509-520](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-10(16)-509-520)

Гулай Ольга Іванівна доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри цифрових освітніх технологій, Луцький національний технічний університет, вул. Львівська, 75, м. Луцьк, 43018, <https://orcid.org/0000-0002-1120-6165>

Герасимчук Галина Андріївна, кандидат технічних наук, доцент, декан факультету цифрових, освітніх та соціальних технологій, Луцький національний технічний університет, вул. Львівська, 75, м. Луцьк, 43018, <https://orcid.org/0000-0002-1348-4927>

Бандура Ірина Олександрівна кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри електричної інженерії, Луцький національний технічний університет, вул. Львівська, 75, м. Луцьк, 43018, <https://orcid.org/0000-0003-2166-4909>

РЕАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. З 24 лютого 2022 року освітні заклади України опинилися у ситуації необхідності надання освітніх послуг в умовах обмеження прав і свобод, а також безпосередньої загрози для власного здоров'я та життя загалом. Проаналізовано досвід українських закладів вищої освіти щодо альтернативних методів навчання, які можуть включати, але не обмежуватися зміною місць та формату навчання, неформальними програмами навчання, інтенсифікацією та модифікацією навчальних занять. Мета статті – дослідження особливостей реалізації освітнього процесу в Луцькому національному технічному університеті після початку повномасштабних воєнних дій в Україні. Методологія дослідження полягає в застосуванні загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема аналізу і синтезу, порівняння, узагальнення, анкетування та системно-структурного аналізу.

Встановлено зміни у гендерному складі здобувачів: співвідношення жінки/чоловіки у 2021-2022 н.р. становило 1/0,75 для бакалаврів та 1/1,33 для магістрів, а у 2022-2023 стало 1/0,93 та 1/2,22 відповідно. У ЛНТУ створено безпечне освітнє середовище, що відповідає вимогам. 56,5 % опитаних першокурсників почувалися у безпеці під час занять у ЛНТУ

завжди, 40,2 % здебільшого так. Здобувачі освіти констатують високий ступінь дотримання правил безпеки під час навчального процесу.

Змішана форма навчання (очна зазвичай, дистанційна за потреби) найбільше відповідає очікуванням здобувачів. Цифрове освітнє середовище ЛНТУ дозволяє максимально ефективно реалізувати навчання. Однак, освітні досягнення здобувачів (за власною рефлексією) в умовах воєнного стану є нижчими, ніж зазвичай. Засоби електронного навчання сприяють подоланню освітніх втрат за відсутності технічних проблем. Потребує уваги посилення стресостійкості здобувачів освіти.

У результаті проведеного дослідження встановлено подолання першопочаткового стресового стану та адаптування закладу вищої освіти до надання освітніх послуг в умовах воєнного стану.

Ключові слова: заклад вищої освіти, воєнний стан, здобувачі освіти, опитування, дистанційна освіта.

Hulai Olha Ivanivna Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Digital Educational Technologies, Lutsk National Technical University, Lvivska St., 75, Lutsk, 43018, <https://orcid.org/0000-0002-1120-6165>

Herasymchuk Halyna Andriivna Candidate of Technical Sciences, Associate Professor, Dean of the Faculty of Digital, Educational and Social Technologies, Lutsk National Technical University, Lvivska St., 75, Lutsk, 43018, <https://orcid.org/0000-0002-1348-4927>

Bandura Irina Oleksandrivna Candidate of Technical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Electrical Engineering, Lutsk National Technical University, Lvivska St., 75, Lutsk, 43018, <https://orcid.org/0000-0003-2166-4909>

IMPLEMENTATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS UNDER MARTIAL LAW

Abstract. Since February 24, 2022, educational institutions of Ukraine have found themselves in a situation where they need to provide educational services in the face of restrictions on rights and freedoms, as well as a direct threat to their own health and life in general. The analysis of Ukrainian higher education institutions on alternative methods of education, which may include, but not be limited to, changing places and format of education, non-formal training programs, intensification and modification of training

sessions, is analyzed. The aim of the article is to study the features of the implementation of the educational process at the Lutsk National Technical University after the outbreak of full-scale hostilities in Ukraine. The methodology of the research is to apply general scientific and special research methods, in particular analysis and synthesis, comparison, generalization, questionnaire and system-structural analysis.

Changes in the gender composition of applicants have been established: the ratio of women / men in the 2021-2022 academic year was 1/0.75 for bachelors and 1/1.33 for masters, and in 2022-2023 it was 1/0.93 and 1/2.22, respectively. LNTU has created a safe educational environment that meets the requirements. 56.5% of the surveyed first-year students always feel safe during classes at LNTU, 40.2% mostly do. Students state a high degree of compliance with safety rules during the educational process.

A mixed form of education (full-time, usually, distance if necessary) best meets the expectations of applicants. The digital educational environment of LNTU allows you to implement learning as efficiently as possible. However, the educational achievements of applicants (according to their own reflection) under martial law are lower than usual. E-learning tools help to overcome educational losses in the absence of technical problems. Attention needs to be paid to strengthening the stress resistance of students.

As a result of the study, it was established to overcome the initial stress state and adapt the higher education institution to the provision of educational services under martial law.

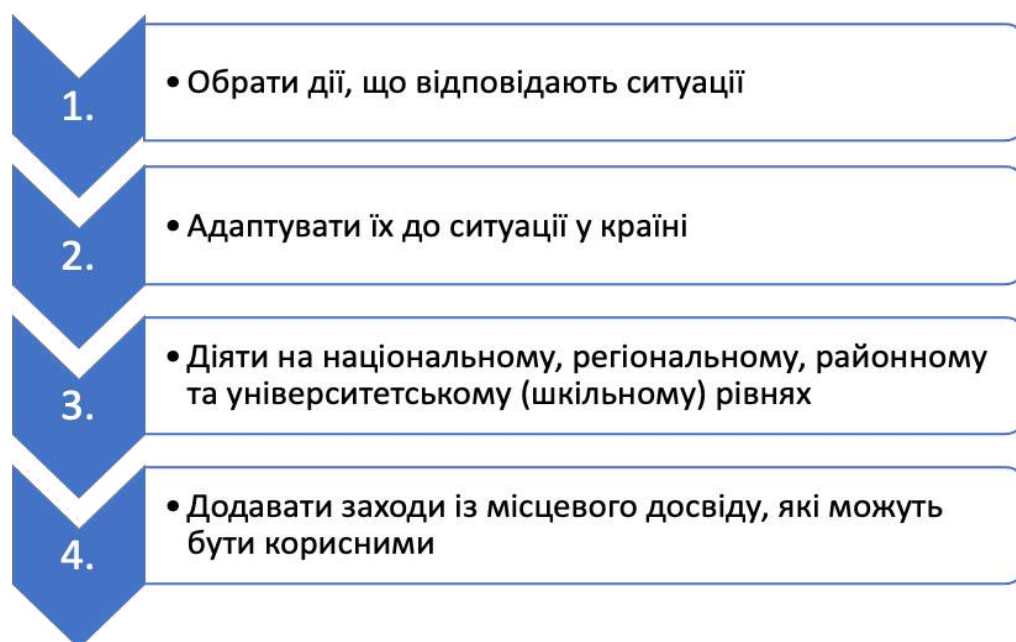
Keywords: higher education institution, martial law, students, surveys, distance education.

Постановка проблеми. Ціль сталого розвитку 4 підтверджує зобов'язання міжнародної спільноти забезпечити інклюзивну та справедливую якісну освіту для всіх. Повномасштабна військова агресія російської федерації змінила усі сфери суспільного життя України. Освітній простір зазнав значних матеріальних втрат. За даними МОН України, пошкоджено 2667 закладів середньої освіти (повністю зруйновано 331) та 157 закладів ФПВО та вищої освіти (21 повністю зруйновано) [1], і ці втрати не остаточні, оскільки активні бойові дії тривають і досі. Навчальний процес у школах, закладах професійної та вищої освіти зазнав шоківих трансформацій: від повної зупинки у перші тижні після 24 лютого 2022 р. через дистанційне навчання до змішаної та очної форми навчання у окремих навчальних закладах у 2022-2023 і 2023-2024 н.р.

Навчання у закладах вищої освіти (ЗВО) під час війни є складним і вимагає особливої організації та підходу. Війна може вплинути на всі аспекти навчального процесу, включаючи розклад занять, доступ до ресурсів, безпеку студентів та викладачів, а також загальну атмосферу навчання.

Міжнародне право, зокрема міжнародне гуманітарне право і міжнародне право прав людини, встановлює правову основу, яка регулює питання, пов'язані із захистом і забезпеченням освіти під час збройного конфлікту. Ці правила накладають конкретні обов'язки як на держави, так і на збройні групи, включно з фактичною владою, щодо забезпечення безпечного, рівного та повного доступу дітей до освіти, а також захисту шкіл, навчальних закладів і вчителів через їх цивільний характер [2].

Глобальну коаліцію із захисту освіти від нападу (GCPEA) було сформовано в 2010 році організаціями, які працюють у сферах освіти в надзвичайних ситуаціях і в умовах конфлікту, вищої освіти, захисту та міжнародних прав людини та гуманітарного права, які були стурбовані постійними нападами на навчальні заклади, їхніх студентів та персонал у країнах, які постраждали від конфлікту та небезпеки. Комплекс дій «Що Міністерства можуть зробити для захисту навчальних закладів від нападів та використання у військових цілях» [3] (2016 р.) наведено на рис. 1.

Рис. 1. Комплекс дій «Що Міністерства можуть зробити для захисту навчальних закладів від нападів та використання у військових цілях» [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До 24 лютого 2022 року для українського академічного середовища, як і для глобального світового співтовариства, основним гострим та інтенсивним стресовим фактором була пандемія COVID-19 [4]. Для багатьох фахівців освітньої сфери, які перебували на передньому краї навчання під час пандемії COVID-19, спостерігалися серйозні наслідки для балансу між продуктивною роботою та особистим життям. Усе кардинально змінилося після початку повномасштабних воєнних дій. У публікаціях останнього року українські науковці [1] аналізують поточну ситуацію. Зокрема, у роботі Локшиної О. та колег [5] висвітлено рекомендації міжнародних організацій стосовно організації освіти в умовах війни. Адаптація дистанційного навчання у вищій школі до умов воєнного стану розглянута у роботах Крамаренко І., Корнішевої Т., Сілютіної І. [6] та Лучанінової О. [7]. Особливості комунікації викладача та студента в умовах воєнного стану стали предметом дослідження Білецької М., Котової Л. та Підварко Т. [8].

Мета статті – дослідження особливостей реалізації освітнього процесу в Луцькому національному технічному університеті після початку повномасштабних воєнних дій в Україні. Методологія дослідження полягає в застосуванні загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема аналізу і синтезу, порівняння, узагальнення, анкетування та системно-структурного аналізу.

Виклад основного матеріалу.

Закон України «Про вищу освіту» (Ст. 47) трактує освітній процес наступним чином: *«... це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться у закладі вищої освіти (науковій установі) через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості»* [9]. Воєнний стан, за визначенням Закону України «Про правовий режим воєнного стану», *«...це особливий правовий режим, що вводиться в Україні ...у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам ...повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки ..., а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень»* [10]. З 24 лютого 2022 року освітні заклади України опинилися у ситуації

необхідності надання освітніх послуг в умовах обмеження прав і свобод, а також безпосередньої загрози для власного здоров'я та життя загалом.

Особливості організації освітнього процесу в закладах вищої освіти в період воєнного стану регулюються низкою нормативних актів, серед яких наказ МОН від 07.03.2022 № 235 «Про деякі питання організації роботи закладів фахової передвищої, вищої освіти на час воєнного стану»; листи МОН від 04.04.2022 № 1/3874-22 «Щодо організації дистанційного навчання» та від 21.04.2022 № 1/4334-22 «Про рекомендації стосовно окремих питань завершення 2021/2022 навчального року у закладах вищої, фахової передвищої освіти»; листи МОН від 27.06.2022 № 1/7035-22 «Про підготовку до початку та особливості організації освітнього процесу в 2022/23 навчальному році» та від 15.10.2022 № 1/12157-22 «Про визначення формату освітнього процесу».

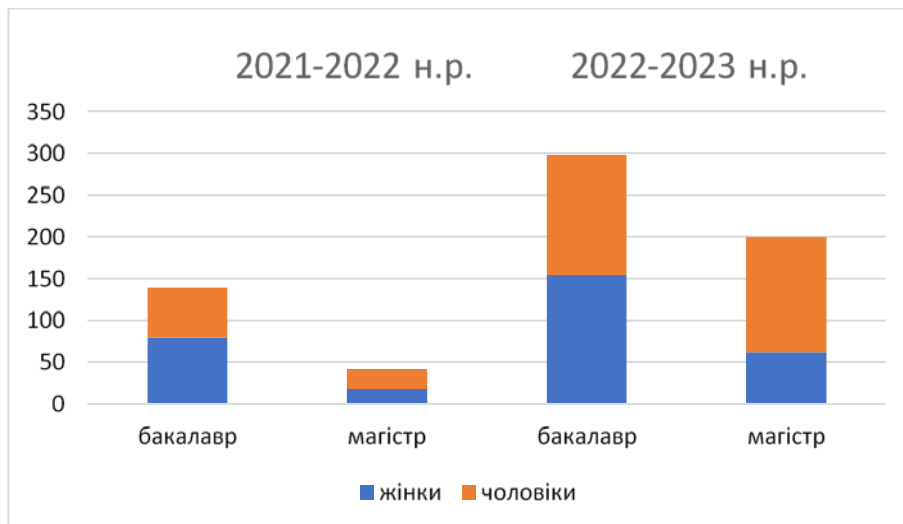
Завдяки сприянню Міністерства освіти та науки України отримано домовленості стосовно використання безкоштовних цифрових ресурсів для дистанційного і змішаного навчання. Світові освітні онлайн-платформи Coursera, Udemy та edX з березня 2022 р. надали для українських здобувачів фахової передвищої та вищої освіти безкоштовний доступ до понад 20 тис. онлайн-курсів. З серпня 2022 р. українські викладачі отримали можливість безкоштовного користування ліцензійними інструментами організації дистанційного та змішаного навчання компаній Google та Zoom.

Як свідчить отриманий досвід [5; 7], надання освітніх послуг можливе різними способами, за рахунок чого студенти матимуть доступ до навчання, не зважаючи на переривання традиційного навчального процесу. Методи альтернативного надання освіти можуть включати, але не обмежуватися зміною місць та формату навчання, неформальними програмами навчання, інтенсифікацією та модифікацією навчальних занять.

Війна спричинила тривалу стресову ситуацію для всіх учасників освітнього процесу – здобувачів освіти, науково-педагогічного та адміністративного персоналу. Важливим компонентом навчального процесу стала також інформаційна політика: *«...навчання того, як зорієнтуватися в потоці інформації та не вірити фейкам; інформування щодо безпекових заходів; формування активної громадської позиції та лідерських якостей; використання вишів як інструментів згуртування, взаємної підтримки та додаткового контролю за студентською молоддю з метою швидкого реагування на можливі безпекові труднощі»* [6].

Усі окреслені аспекти враховані у Луцькому національному технічному університеті, зокрема, на факультеті цифрових, освітніх та соціальних технологій. Особливості географічного розташування на Заході України дозволили уникнути фізичних руйнувань, а створення безпечного освітнього середовища сприяло можливості проведення повноцінного навчального процесу в стінах університету [11]. Даний висновок підтверджують результати вступної компанії 2022-2023 н.р. Спостерігаємо позитивну динаміку вступу порівняно із 2021-2022 н.р. (див. рис. 2): кількість здобувачів ступеня бакалавра зростає у 2,14 разів, а ступеня магістра – у 4,76 разів.

Рис. 2. Кількість вступників ФЦОСТ ЛНТУ.

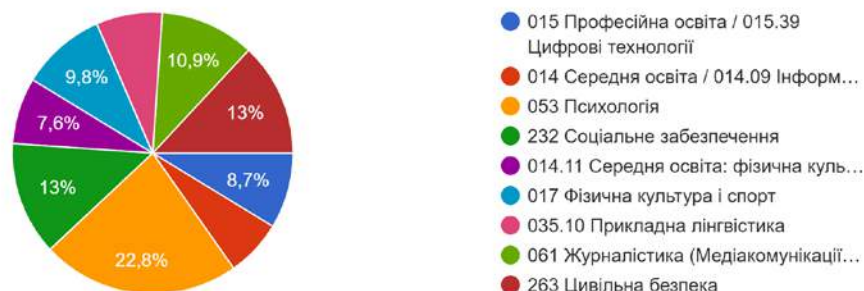
Можливість отримати відтермінування від мобілізації стала для багатьох чоловіків вагомим аргументом для здобуття вищої освіти. Як результат спостерігаємо зміни у гендерному складі здобувачів: співвідношення жінки/чоловіки у 2021-2022 н.р. становило 1/0,75 для бакалаврів та 1/1,33 для магістрів, а у 2022-2023 стало 1/0,93 та 1/2,22 відповідно.

З метою аналізу особистого стану здобувачів освіти під час навчання в умовах військового стану у березні 2023 року проводилося анонімне анкетування з використанням інструментів Google Forms. Респонденти – 92 здобувачі вищої освіти першого курсу факультету цифрових, освітніх та соціальних технологій ЛНТУ (див. рис. 3), серед яких 69,6 % жіночої статі, 30,4 % - чоловічої. Вік більшості опитаних (82,6 %) становив 17-18 років, 13 % - 19-20 років, інших – більше 20 років.

Ваша спеціальність

92 відповіді

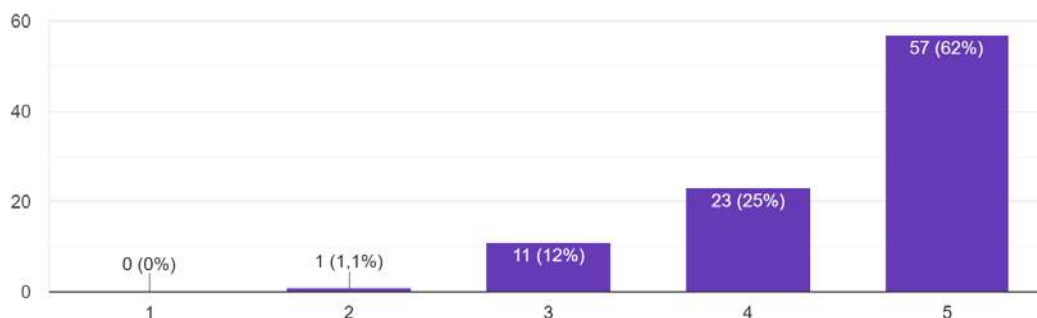
Рис. 3. Склад респондентів за спеціальністю.

Одним із головних викликів, з якими стикаються ЗВО під час війни, є забезпечення безпеки студентів та викладачів. У таких умовах, існує ризик для життя і здоров'я всіх присутніх на території навчального закладу.

Зважаючи на безпекову ситуацію, у ЛНТУ запроваджено змішану форму навчання, однак більшість аудиторних занять у 2022-2023 н.р. вдалося провести у офлайн-режимі. У кожному корпусі облаштовано бомбосховища, налагоджено звукове інформування про повітряну тривогу, промарковані шляхи евакуації. На запитання «Чи почуваетесь ви у безпеці під час занять у ЛНТУ?» 56,5 % опитаних першокурсників відповіли «Так, завжди», 40,2 % - «Здебільшого так». Тому можемо констатувати, що ЛНТУ є безпечним закладом вищої освіти. 81,5 % опитаних здобувачів освіти максимальним балом оцінили власну поінформованість стосовно дій під час повітряної тривоги, 62 % відзначили максимальний, 25 % - високий ступінь дотримання вимог безпеки під час проведення занять (див. рис. 4).

Оцініть ступінь дотримання вимог безпеки під час проведення занять

92 відповіді

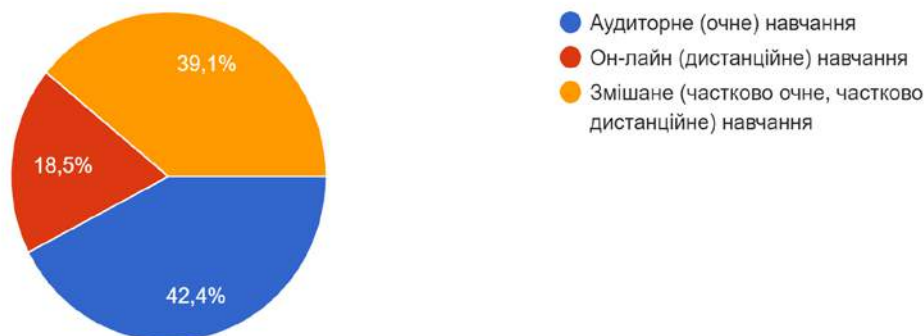
Рис. 4. Результати опитування щодо дотримання вимог безпеки.

Серед факторів, які найбільше посилюють особисте відчуття безпеки в університеті, здобувачі освіти першого курсу назвали облаштовані бомбосховища (69,6 %), звуковий сигнал повітряної тривоги (52,2 %), інформацію з Інтернет-джерел (53,3 %). Важливими також є спілкування з друзями (64,1 %) та супровід викладачів (38 %).

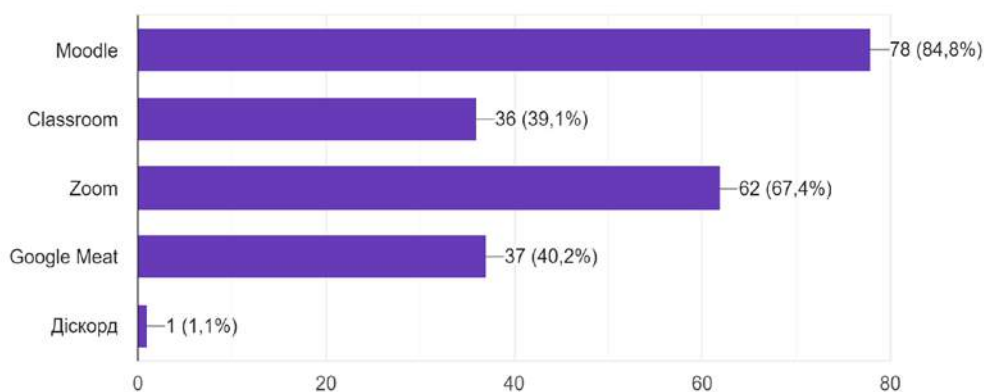
Друга частина опитування стосувалася освітніх питань. Зокрема, результати опитування щодо формату навчання наведено на рис. 5. Дистанційне навчання найбільш прийнятним для себе вважають лише 18,5 % опитаних, більшість обирають аудиторний (42,4 %) та змішаний (39,1 %) формат. Основною (але не єдиною) платформою електронного навчання є Moodle (див. рис. 6). Ефективність застосування цифрових засобів навчання була описана у попередній роботі [12].

Оберіть, який формат навчання є для вас найбільш ефективним
92 відповіді

Рис. 5. Результати опитування щодо формату навчання.

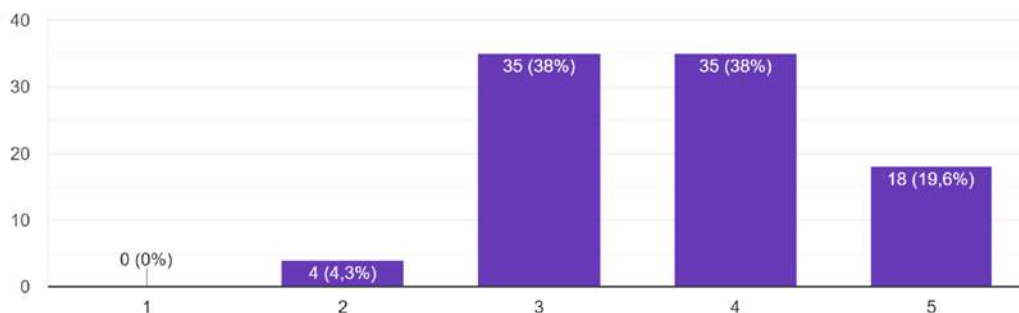
Які засоби (платформи) електронного навчання найчастіше використовували?
92 відповіді

Рис. 6. Результати опитування щодо засобів електронного навчання.

Навчальний процес в умовах обмежень військового стану та постійної загрози для власного здоров'я та життя не може бути таким ефективним, як у мирний час. Здобувачі освіти реалістично оцінюють зниження власних освітніх досягнень (рис. 7). Основними були технічні проблеми – відсутність Інтернету (75 %), електричного струму (69,6 %). Кожен третій (33,7 %) відзначив постійну тривожність за власне життя, 10,9 % - ізольованість від групи студентів, 7,6 % - відсутність особистого контакту з викладачем. 18,5 % респондентів відповіли, що їм ніщо не заважає досягнути запланованого освітнього результату.

Як ви оцінюєте вплив обмежень військового стану на власні освітні досягнення
92 відповіді

Рис. 7. Результати опитування щодо впливу обмежень воєнного стану.

Висновки. Підсумовуючи проаналізовану літературу та результати опитування здобувачів освіти, можемо констатувати подолання першопочаткового стресового стану та адаптування закладу вищої освіти до надання освітніх послуг в умовах воєнного стану. У ЛНТУ створено безпечне освітнє середовище, що відповідає вимогам. 56,5 % опитаних першокурсників почувалися у безпеці під час занять у ЛНТУ завжди, 40,2 % здебільшого так. Здобувачі освіти констатують високий ступінь дотримання правил безпеки під час навчального процесу.

Змішана форма навчання (очна зазвичай, дистанційна за потреби) найбільше відповідає очікуванням здобувачів. Цифрове освітнє середовище ЛНТУ дозволяє максимально ефективно реалізувати навчання. Однак, освітні досягнення здобувачів (за власною рефлексією) в умовах воєнного стану є нижчими, ніж зазвичай. Засоби електронного навчання сприяють подоланню освітніх втрат за відсутності технічних проблем.

Потребує уваги посилення стресостійкості здобувачів освіти. Це стане предметом наших подальших досліджень.

Література:

1. Рибалко А. Особливості організації освітнього процесу в закладах вищої освіти в період дії воєнного стану. 2022. URL: https://nmc-vfpo.com/wp-content/uploads/2022/12/pk_rybalko.pdf
2. Education in Armed Conflict: Protection, Prevention and Access. 2023. URL: <https://reliefweb.int/report/world/education-armed-conflict-protection-prevention-and-access>
3. What Schools Can Do to Protect Education from Attack and Military Use. 2016. URL: https://www.unicef.org/ukraine/sites/unicef.org.ukraine/files/2019-07/what_schools.pdf
4. Ross P.M., Scanes E., Locke W. Stress adaptation and resilience of academics in higher education. *Asia Pacific Educ. Rev.* 2023. URL: <https://doi.org/10.1007/s12564-023-09829-1>
5. Локшина О., Глушко О., Джурило А., та ін. Організація освіти в умовах війни: рекомендації міжнародних організацій. *Український Педагогічний журнал.* 2022. Вип. 2. С. 5–18. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-2-5-18>
6. Крамаренко І. С., Корнішева Т. Л., Сілютіна І.О. Адаптація дистанційного навчання у вищій школі до умов воєнного стану. *Перспективи та інновації науки.* 2022. Вип. 4(9) С. 192-205. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4\(9\)-192-205](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4(9)-192-205)
7. Лучанінова О. Дистанційне навчання студентів в умовах війни: латентна сила метанавичок. *Адаптивне управління: теорія і практика.* 2022. Вип. 13(25). URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-13\(25\)-11](https://doi.org/10.33296/2707-0255-13(25)-11)
8. Білецька М. В., Котова Л. М., Підварко Т. О. Особливості комунікації викладача та студента в умовах воєнного стану. *Перспективи та інновації науки.* 2022. Вип. 13(18). С. 55-67. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-13\(18\)-55-67](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-13(18)-55-67)
9. Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст. 2004.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
10. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». *Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст. 250.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
11. Гулай О.І., Герасимчук Г.А. Особливості освітнього процесу ЛНТУ в умовах воєнного стану / Тези доповідей IX Міжнародної науково-практичної конференції з проблем вищої освіти і науки «Інформаційні технології в освіті, науці і виробництві (ІТОНВ-2023)». Луцьк: ЛНТУ, 2023. С. 56-58.
12. Гулай О.І., Шемет В.Я., Кабак В.В. Цифровий освітній простір як основна інновація XXI століття. *Дистанційна освіта в Україні: інноваційні, нормативно-правові, педагогічні аспекти.* 2023. Вип. 1(3). С. 171–178. URL: <https://doi.org/10.18372/2786-5495.1.17777>

References:

1. Rybalko, A. (2022). *Osoblyvosti orhanizatsii osvitnoho protsesu v zakladakh vyshchoi osvity v period dii voiennoho stanu.* [Features of the organization of the educational process in higher education institutions during martial law]. Retrieved from https://nmc-vfpo.com/wp-content/uploads/2022/12/pk_rybalko.pdf [in Ukrainian].
2. Education in Armed Conflict: Protection, Prevention and Access (2023). Retrieved from <https://reliefweb.int/report/world/education-armed-conflict-protection-prevention-and-access>
3. What Schools Can Do to Protect Education from Attack and Military Use (2016). Retrieved from https://www.unicef.org/ukraine/sites/unicef.org.ukraine/files/2019-07/what_schools.pdf

4. Ross, P.M., Scanes, E. & Locke, W. (2023). Stress adaptation and resilience of academics in higher education. *Asia Pacific Educ. Rev.* Retrieved from <https://doi.org/10.1007/s12564-023-09829-1>

5. Lokshina, O., Glushko, O., Dzhurylo, A., et al. (2022). Orhanizatsiia osvity v umovakh viiny: rekomendatsii mizhnarodnykh orhanizatsii. [Organization of education in wartime: recommendations of international organizations]. *Ukrainian Pedagogical Journal*, (2), 5–18. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-2-5-18> [in Ukrainian].

6. Kramarenko, I.S., Kornicheva, T.L., Silyutina, I.O. (2022). Adaptatsiia dystantsiinoho navchannia u vyshchii shkoli do umov voiennoho stanu. [Adaptation of distance learning in higher education to the conditions of martial law]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky – Perspectives and Innovations of Science*, 4(9), 192-205. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4\(9\)-192-205](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4(9)-192-205)[in Ukrainian].

7. Luchaninova, O. (2022). Dystantsiine navchannia studentiv v umovakh viiny: latentna syła metanavychok. [Students' remote learning under war conditions: the latent power of meta-skills]. *Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka. pedagogika – Adaptive Management: Theory And Practice. Pedagogy*, 13(25). Retrieved from [https://doi.org/10.33296/2707-0255-13\(25\)-11](https://doi.org/10.33296/2707-0255-13(25)-11) [in Ukrainian].

8. Biletska, M. V., Kotova, L. M., Pidvarko, T. O. (2022). Osoblyvosti komunikatsii vykladacha ta studenta v umovakh voiennoho stanu. [Characteristics of teacher and student communication in the conditions of martial state]. *Prospects and innovations of science*, 13(18), 55-67. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-13\(18\)-55-67](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-13(18)-55-67)[in Ukrainian]

9. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu». [Law of Ukraine «On Higher Education»] *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR) – Bulletin of the Verkhovna Rada (VVR)*, 2014, № 37-38, 2004. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].

10. Zakon Ukrainy «Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu». [Law of Ukraine «On the Legal Regime of Martial Law»] *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR) – Bulletin of the Verkhovna Rada (VVR)*, 2015, № 28, 250. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> [in Ukrainian].

11. Hulai, O.I., Herasymchuk, G.A. (2023). Osoblyvosti osvitnoho protsesu LNTU v umovakh voiennoho stanu [Features of the educational process of LNTU under martial law] / *Abstracts of the IX International Scientific and Practical Conference on Higher Education and Science "Information Technologies in Education, Science and Production" (ITONV-2023)*. Lutsk: LNTU, 56-58. [in Ukrainian].

12. Hulai, O., Shemet, V., & Kabak, V. (2023). Digital leaning space as the main innovation of XXI century. *Distance Education in Ukraine: Innovative, Normative-Legal, Pedagogical Aspects*, 1(3), 171–178. <https://doi.org/10.18372/2786-5495.1.17777> [in Ukrainian].